

Västanbladet

GöteborgsRegionens Släktforskare

Årg 21

2004

Nr 2

"Kopparmärra" blev göteborgarnas namn på Karl IX:s ryttarstaty, som avtäcktes för 100 år sedan. Sidan 11 - 15.

INNEHÅLL NR 2 - 2004

Vi MÖTS	3
FRÅN GRANNFÖRENINGARNA	4
FORSKARSTUGAN	4
GENLINE I G R S LOKAL	4

VERKSAMHETSBERÄTTELSE OCH BOKSLUT 2003	5
---	---

ÖSTERSUND AUGUSTI 2004	8
PROJEKT RONEBERG	8

Per Clemensson:

ÖPPET BREV TILL LÄNSTYRELSEN ...	9
----------------------------------	---

Joel Holger:

KARL IX: S RYTTARSTATY	11
------------------------------	----

Per Clemensson:

PROVENIENSPRINCIPEN	16
---------------------------	----

Bengt O. T. Sjögren:

ETT LÄSESÄLLSKAP I SKARA	19
--------------------------------	----

BIBLIOTEKETS NYFÖRVARV 2003 ...	22
---------------------------------	----

G R S FÖRSÄLJNING	23
-------------------------	----

Joel Holger:

LANDET RUNT	24
-------------------	----

UPPROP TILL GÖTEBORG 2005 ...	28
-------------------------------	----

NÄSTA NUMMER AV VÄSTANBLADET
UTKOMMER I BÖRJAN AV SEPT. 2004

MANUSSTOPP DEN 1 JULI.

ISSN - 1102 - 4453

Kopierad på miljövänligt papper hos
Mediagruppen Intercopy AB, Gbg

GöteborgsRegionens Släktforskare

MEMLEMSFÖRENING I SVERIGES
SLÄKTFORSKARFÖRBUND

Erik Dahlbergsgatan 36 B, 411 26 GÖTEBORG
Tel. 031 - 13 12 26 (tisd. och torsd. 10-14),

Styrelse 2004

Ordf. Rolf Ekelund, 031 - 93 15 15
Lerdalavägen 69, 429 34 KULLAVIK

V.ordf. Per Clemensson, 031 - 20 65 63
S. Vägen 79, 412 54 GÖTEBORG
per@clemensson.net

Sekr. Joel Holger, 031 - 40 85 20,
Lilla Danska V. 2, 412 74 GÖTEBORG
karin.joel.holger@telia.com

Kassör Ewert Arwidsson, 0520 - 707 39, Göte-
borgsv. 91 A, 461 54 TROLLHÄTTAN
trewetrans@swipnet.se

Klubbm. Karin Holger, 031 - 40 85 20
Lilla Danska V. 2, 412 74 GÖTEBORG
karin.joel.holger@telia.com

Övriga Per Liljeström, 0302 - 131 91
Vänskapen 3 e, 443 34 LERUM
per-lilje@swipnet.se

Lars Olof Lööf, 070-5602840
Erik Dahlbergsg. 4, 41126 GÖTEBORG

Örjan Nordmalm, 031 - 20 57 27,
Bohusg. 24, 411 39 GÖTEBORG

Sonja Rindby, 031 - 25 99 51
Munkebacksg. 23, 416 53 GÖTEBORG

Suppl. Inga Lill Berkhuisen, 0300 - 141 17
Rosengatan 36, 434 43 KUNGSBACKA
Jan Forslund, 0300 - 146 54, Nils Ebbes-
gårdsgatan 36, 434 36 KUNGSBACKA

Västanbladet

Ansvarig utgivare: Per Liljeström

Redaktionskommitté:

Per Clemensson, Per Liljeström och Joel Holger
Västanbladet ingår i medlemsavgiften 150.- kr/år
(familjemedlem 50.- kr)

och utkommer årligen med fyra nummer.

GöteborgsRegionens

Släktforskare

vi möts

VÅREN 2004

Måndagen den 19 april kl. 18.30.

Föreningskväll på Erik Dahlbergsgatan 36 B. Forskningsarkivarie *Annika Nordström*, från Dialekt-, Ortnamns- och Folkminnesarkivet, berättar om

“Folkminnen från västra Sverige”

Kaffeservering. Anmälan senast torsdagen innan. Avgift 50.- kr.

Lördagen den 15 maj kl. 08.00.

VÅRUTFÄRD med buss till *Onsalahalvön*.

Avresa kl. 08.00 från Exercishuset (Parkgatan) vid Heden.

Vi besöker Båt och Sjöfartsmuseet samt Onsala kyrka med Gathenhielska gravkoret och upplever den vackra naturen vid Mårtagården, en kaptensgård från 1780.

Sedan besöker vi Vallda och Släp kyrkor och avslutar dagen med en rundtur i det natursköna Särö under Per Clemenssons guidning.

Förmiddagskaffe, lunch på Hamra golfbana, entréer och visningar ingår. Hemkomst omkr. kl. 16.30. Kostnad: vid 40 deltagare = 300.- kr., vid 30 deltagare = 325.- kr.

Anmälan senast den 8 maj 2004.

HÖSTEN 2004

Lördagen den 11 sept. kl. 12.00.

Promenad i Slottskogen till landskapsstugorna.

Visningar och kaffeservering.

Definitivt program, ev. kostnad, mötesplats och anmälan meddelas i Västanbladet nr 3 - 2004.

ANMÄLAN i så god tid som möjligt till

Karin Holger tel. 031 - 40 85 20 eller Stina Börjeson tel. 031 - 25 75 55

Entrén till samlingslokalen på Erik Dahlbergsgatan sker genom G R S egen lokal, vilken måste läsas under själva mötet. Kom således i god tid.

Vi har öppet 1 timma före föreningsmötet! Samlingslokalen rymmer 40 pers.

Mycket välkomna !

Ev. återbud måste anmälas.

Från grannföreningarna. Alla hälsas välkomna !

Borås Släktforskarförening. Onsdag den 14 april kl. 18.30. Föredrag av Ingemar Rosengren om 'Domböcker som källa till släktforskning'. Gillesalen, Gustav Adolfs församlingshem i Borås.

Släktdata. ÅRSMÖTE. Lördag den 17 april kl. 11.00. På IOGT-NTO's Nordengården, Stockholmsgatan 16, Göteborg. Efter mötesförhandlingarna förevisas olika program för släktregistrering, bildbehandling m.m. www.slaktdata.org

Forskarstugan på Tredje Långgatan i Göteborg

är öppen för forskning :

tisdag och onsdag kl. 09.00 - 17.00 samt torsdag kl. 09.00 - 21.00.

Bokning av plats skall göras på tel. 031 - 42 33 11 under ovanstående tider.

Datorerna innehåller följande program och register:

GENLINE, Sveriges Dödbok 1950-1999, Svenska ortnamn, Register Stockholms mantalsböcker 1800 - 1870, Gamla Stan 750 år, Klara, Söder, Databasen NAD, CD-emigranten nr 1 och 2, Sveriges Befolkning 1970 och 1890, Begravda i Stockholm, Vigsereg. Halland 1668-1860, Bouppteckningsregister Halland 1671-1850, Båtsmansregister Halland, Husförhørsregister Hallands städer 1882-1897, ARKION.

Genline - släktforskning på Internet

nu tillgängligt även i G R S föreningslokal på Erik Dahlbergsgat. 36 B.

Samma sidor i kyrkböckerna, som man finner på de vanliga mikrokorten, kommer fram på datorskärmen. Men G R S har endast 1 st forskarplats med Internet. (Till skillnad mot Forskarstugan på Tredje Långgatan som har 8 st). En forskningsavgift med 10.- kr / halvtimme måste vi också ta ut för att täcka Telias avgifter.

Forskningsplats är öppen för medlemmar i G R S. De som beställt tid har företrädare. Lokalen är bemannad som vanligt tisdagar och torsdagar kl. 10-14.

Tillgängliga län med kyrkböcker fram till ca 1860, och husförhör fram till ca 1895, är: Kalmar län, Östergötlands län, Värmlands län, Kronobergs län, Göteborgs & Bohus län, Jönköpings län, Malmöhus län samt Kristianstads län.

I produktion är f.n.: Blekinge län och Hallands län.

Dessutom finns ett antal "udda" församlingar inlagda, såsom Skaraborgs län med 189 församlingar och Älvsborgs län med 156 församlingar. Se också www.genline.se

Arkion - ett historienät Sverige

Folkräkningarna 1890 och 1900 (ca 6 milj. individer) samt delar av folkräkningen 1880. Sjömanshus, 10 st, innehållande ca 600 000 poster, m.m. www.arkion.se

Digitala forskarsalen

Brandförsäkringsverket, vissa by- och gårdsregister, m.m. www.forskarsalen.ra.se

Vid årsmötet den 22 mars 2004 godkändes styrelsens verksamhetsberättelse och bokslut för år 2003. Bokslutet finns på sid 7. Verksamhetsberättelsen följer här i sammandrag:

GöteborgsRegionens Släktforskare VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2003

Medlemmar:

G R S medlemsantal var vid årsskiftet 2003/2004 458 medlemmar, en ökning med 23 under verksamhetsåret. GRS har vid årsskiftet 14 hedersledamöter.

Styrelse:

Styrelsens sammansättning har redovistas i Västanbladet och den har haft 6 protokollförda sammanträden.

Möten och sammankomster:

12/2. GENLINE demonstrerades av P.Wallenskog i Wallenstamsalen, Göteborgs Stadsmuseum och arrangerades i samarbete med DIS-VÄST. Ca 150 pers. deltog.

24/2. Föreningskväll. Föredrag av Carl-Olof Hasselberg om rekonstruktionen av de brunna kyrkböckerna i Tossene sn. 37 pers. närvarande.

17/3. Ord. ÅRSMÖTE med sedvanliga förhandlingar. Årsredovisningen för 2002 godkändes och styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Efter årsmötet berättade Per Clemensson om Landsarkivets person- och ortregister. Rolf Ekelund fortsatte kvällen med att tala om domboksregister med personnamn i Marks hd. 27 deltagare närvarande.

30/3. ÖPPET HUS i föreningslokalen. Per Clemensson hade 'Släktforskarakut' och introduktion för nybörjare. GRS visade sin verksamhet och bjöd på kaffe med kaka. Dagen blev mycket lyckad. Ca 60 personer deltog.

7/4. Föreningskväll. Sven Johansson från Hallands GF talade om deras arbete med att göra dataregister för Halland och demonstrerade vigsel- och bouppteckningsregister. 32 deltagare.

6/9. Promenad i Majorna med Bertil Johansson som guide. Vandringen mellan Stigbergstorget och Mariebergskyrkogården avslutades med kaffe i samlingsalen 'Lanternan'. 26 medlemmar deltog.

7/9. Invigning av Forskarstugan i Släktforskarförbundet lokal, Tredje Långgatan. Forskarstugan är ett samarbetsprojekt mellan GRS, DIS-VÄST och För. Släktdata.

13/10. Föreningskväll med föredrag av Kjell Åberg om tiondelängder, jordeböcker och mantalslängder. 39 deltagare.

9/11. ÖPPET HUS i föreningslokalen. Per Clemensson hade 'Släktforskarakut' och introduktion för nybörjare. Föreningen visade biblioteket och datorer med CD-skivor. Lotteri anordnades med 100 lotter och 6 vinster, bl.a. årsprenumerationer på Släkthistoriskt Forum. Bokförsäljning. GRS bjöd på kaffe med kaka. Ca 75 pers. deltog.

17/11. Ord. HÖSTMÖTE med sedvanliga förhandlingar. Budget och årsavgift för 2004 fastställdes. Rolf Ekelund omvaldes till ordf. Till nya suppleanter i styrelsen valdes Inga Lill Berkhuizen och Jan Forslund. Efter mötet berättade Karin Edvall om 'Några kvinnoöden i Göteborg'. 42 personer var närvarande.

Övrig verksamhet:

Vid Riksstämman i Ronneby var Joel Holger delegat för GRS. Redogörelse infördes i Västanbladet nr 4/2003. På stämman meddelades att GRS, DIS-VÄST och För. Släkt-

data fick förtroendet att gemensamt arrangera 'Släktforskar dagar år 2005' i Göteborg. GRS expedition och bibliotek på Erik Dahlbergsgatan har haft öppet tisdagar och torsdagar samt haft 587 noterade besök. Under föreningskvällar o.d. har ytterligare 312 medlemmar, kursdeltagare och gäster bekantat sig med lokalerna. Biblioteket omfattar nu 5.204 nummer. Dessutom finns ett 70-tal tidskrifter från andra släktforskarföreningar. Till datorerna har ytterligare CD-skivor anskaffats och GRS är nu ansluten till Internet med egen e-postadress. Torsdagsgruppen har arbetat vidare med den Långströmska klippssamlingen.

Per Clemensson har fortsatt sin kurs i handskriftsläsning.

Västanbladet har utkommit med 4 nummer om vardera ca 520 ex.

Stort tack till alla som skrivit artiklar o.d. vilka gjort Västanbladet läsvärt !

Ekonomi:

Medlemsavgiften har varit 150.- kr (50.- kr för familjemedlem). Ekonomiskt bidrag har erhållits av enskilda medlemmar samt Idrotts- och Föreningsförvaltningen i Gbg. Väsentligt tillskott har dessutom erhållits från Kungshalls Bingo i Göteborg. Föreningen har även haft intäkter av bokförsäljning, lotteri, annonser m.m.

Styrelsen framför föreningens varma tack till alla som lämnat ekonomiskt bidrag, bokgåvor o.d.

Ett stort tack riktas också till alla de föreningsmedlemmar, som genom personliga insatser bidragit till en framgångsrik verksamhet.

2003 års styrelse

*För ett Vackrare Hem ,
besök
vårt Konstgalleri*

GALLERI SCANDINAVIA

*Galleri Scandinavia, Berzeliigatan 14, Göteborg
Tel. 031 - 16 93 01*

Familjen Lindblom

Resultaträkning per 2003-12-31

<u>Intäkter</u>	
Arsavgifter	58 640,00
Gåvor	720,00
Bidrag	2 020,00
Bingo	6 627,51
Aktiviteter och resor	10 400,00
Bokförsäljn o.d.	2 243,00
Västanbladet	2 475,00
Administration	-
Räntor	642,89
<u>Summa</u>	83 768,40
<u>Kostnader</u>	
Hyror	34 000,00
Administration	6 331,90
Västanbladet	18 454,60
Aktiviteter och resor	7 524,50
Prenumerationer	200,00
Försäkringar	650,00
Föreningsavgifter	3 837,00
Telefon	2 043,00
Energi	1 780,00
Uppvaktningar	-
Bibliotek	1 830,01
Balanserad vinst	7 117,39
<u>Summa</u>	83 768,40

Balansräkning per 2003-12-31

<u>Tillgångar</u>	
Kassa	-
Bank	26 285,55
Postgiro	38 980,92
Fonder	40 000,00
Böcker, inventarier	18 995,01
Förinbetald hyra jan-mars 2004	-
<u>Summa</u>	124 261,48
<u>Skulder</u>	
Långströmska fonden	9 062,90
Biblioteksfond	18 995,01
Ständiga medlemmars fond	3 311,95
Personhistoriska fonden	11 719,55
Reservfonden	45 313,07
Förinbetalda medlemsavgifter 2004	34 859,00
Gåvor 2004	500,00
<u>Prenumeration på Västanbladet år 2004</u>	500,00
<u>Summa</u>	124 261,48

Släktforskardagarna

13 - 14 - 15 aug. 2004 i Östersund

Tema: "Mångkultur".

Arrangör är Jämtlands läns Släktforskare.

Evenemanget förläggs till Folkets hus, 2 km från centrum, med goda bussförbindelser.

Fredag den 13 aug.: Konferenser, kurser, visningar och bussutfärder.

Lördag den 14 aug.: Utställningar och ett stort antal föreläsningar.

Sveriges Släktforskarförbunds Rikstämma hålls kl. 13.00. Festmiddag kl. 19.00.

Söndag den 15 aug.: Utställningar och föreläsningar med avslutning kl. 16.30.

Totalt hålls femton olika föreläsningar i ämnen med anknytning till Norrland. Hotell (Scandic med rabatt), vandrarhem och camping. Information och formulär för anmälan finns på hemsidan www.släktforskardagarna.nu eller tel. 063-753073.

Projekt Runeberg

En intressant sida på Internet är Runebergs-projektet, med webbadressen

www.lysator.liu.se/runeberg

Här finns två faximilutgåvor av Nordisk Familjebok :

Första utgåvan, 1876-1899,
samt den s.k. Uggleupplagan,
1904-1926.

I dessa hittar man sådant som ofta inte finns i moderna lexikon. Kanske biografiska uppgifter och företeelser, som blivit inaktuella senare. -

På webbsidan återfinns också flera skönlitterära klassiker.

Dansk Biografisk Lexikon 1887-1905 är under arbete.

Antikvariat
Genealogica

Köper & Säljer

böcker för släktforskare & personhistoriker

Beställ katalog

E-post: katalog@genealogica.com

Telefon: 070 - 666 02 20

eller ta en titt online

www.genealogica.com

GöteborgsRegionens Släktforskare har i flera år haft s.k. bingotillstånd i Kungshalls Bingoallians, beläget centralt i Göteborg på Kungsgatan 47. Bingolokalens nettobehållningen fördelas därvid mellan GRS och ca 150 andra ideella föreningar. På grund av att i aug. 2002 det statliga casinot Cosmopol öppnade i Göteborg har omsättningen markant minskat och därmed utbetalningarna till föreningarna.

Göteborg i februari 2004

ÖPPET BREV TILL LÄNSSTYRELSEN I VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Föreningsverksamheten har drabbats av en rad ekonomiska bakslag på senare år. Jag företräder föreningen GöteborgsRegionens Släktforskare och är föreningens vice ordförande. Föreningen bildades 1946 under namnet Västra Sveriges Genealogiska Förening, som efterträdde den 1913 bildade Personhistoriska föreningen Äldre Göteborgssläkter. Medlemsantalet utgör idag 460 och föreningen har egen föreningslokal där dess föreningsaktiviteter försiggår och där dess omfattande bibliotek av västsvensk facklitteratur förvaras.

Efter tillkomsten av Västra Götalands län 1999 berövades föreningen 2001 de landstingskommunala bidragen med motiveringen att föreningen inte hade någon regional verksamhet med underföreningar. I detta sammanhang hade vår förening ändrat sitt namn till GöteborgsRegionens Släktforskare för att bättre beskriva vårt verksamhetsområde. Däremot fick annan förening inom regionen behålla sitt bidrag med hänvisning till att den var förenad med andra föreningar inom länet i ett mycket svagt nätverk utan egentligt organiserat samarbete. Trots en välmotiverad föredragning inför Kulturnämnden fråntogs vi ett årligt bidrag på 6.000:- kr vilket hade till följd att medlemsavgiften fick höjas från 120 till 150:- kr. Kvar blev endast bidraget från Göteborgs Idrotts- och Föreningsförvaltning om c:a 2.000:- kr per år (aktivitetsbidrag för pensionärer).

Ännu ett bakslag stod Sveriges Riksdag för genom inrättandet av statliga kasinon i Sverige. Oturligt nog hamnade ett i Göteborg, vilket fick till följd att konkurrensen mellan de agerande på spelmarknaden skärptes. Vid tillkomsten av casinot Cosmopol 2002 i tullhuset minskade bingoalliansernas avkastning avsevärt och därmed de ideella föreningarnas inkomster av bingospel. Cosmopol riktar sig i sin annonsering delvis till samma grupper som vi och bingoallianserna: vardagsmänniskan som söker tidsfördriv och social samvaro. Man lockar tom med gratisspel. Miljontals kr läggs på marknadsföring. Konkurrensen drev även fram en ökande spelverksamhet på Danmarks- och Tysklands-färjorna. Dessutom engagerade sig TV i spelet kring guldkalven.

I januari 2004 tillställdes så föreningen ett Meddelande från Länsstyrelsen Västra Götaland angående tillståndsbelopp för föreningar i Göteborg som ingår i bingoallianser. För den oinvidge är meddelandet delvis obegripligt. Man konstaterar först: "Under de

senaste åren har avkastningen av bingospelen minskat. Detta har medfört att utrymmet på bingo marknaden minskat". Med anledning härav kommer Länsstyrelsen att genomföra en generell sänkning av samtliga föreningars tillståndsbelopp med 10 %. Denna sänkning innebär i praktiken en oförändrad bedömning av föreningarnas verksamhet. För att föreningen skall få ett oförändrat belopp 2004 innebär detta i praktiken en höjning av tillståndsbeloppet med cirka (!) 11,11 %. Länsstyrelsen förvarnar om ytterligare sänkning år 2005 om läget på bingo marknaden skulle försämrats ytterligare. Dessutom tycks kring fördelningen av beloppen byggts upp en omfattande administration och en invecklad procedur.

För om 2005 skärps även enligt Länsstyrelsens beslut kraven på de föreningar som får vara med i bingoalliansen och alltså är berättigade till anslag. Länsstyrelsen uttolkar Lotterilagens 24 § på så sätt att man vid bedömningen av föreningens behov av inkomster i första hand skall taga hänsyn till ungdomsverksamhetens omfattning. Detta innebär att sådana föreningar som inte bedriver ungdomsverksamhet utesluts ur alliansen och de kommer alltså att berövas sina anslag för 2005. Att detta drabbar GRS är självklart. Vår ungdomsverksamhet är mycket begränsad, medan vår pensionärsverksamhet är mycket omfattande (föreläsningar, utfärder, kursverksamhet, projektarbete, öppet hus, bibliotek, rådfrågning, tidskrift). Vi mister genom denna reform en inkomst om 6.627,- kr (år 2003), vilket är lika med hela vår årsreserv (avsatt för utveckling av verksamheten) eller lika med större delen av våra portokostnader (för utsändande av tidskriften). Denna omfördelning av bidragen är skamlös. Det är alltså inte så att jag eller min förening misstucker att ungdomsverksamheten får ökat bistånd; ungdomarna är varmt välkomna inom föreningen. Det är snarast så att vi reagerar mot att man inte unnar strävsamt ideellt arbetande föreningar för gamlingar, pensionärer och medelålders det nuvarande snålt tilltagna ekonomiska tillskottet, ett stöd som behövs för att föreningen skall kunna hålla hakan över vattnet.

Sammantaget förändrar dessa intäktsminskningar och omdisponeringar (slopandet av landstingskommunalt bidrag – inrättandet av Cosmopol med minskad avkastning för bingoalliansen – sänkning av tillståndsbelopp – planerad omfördelning av bidragen till ungdomsverksamhetens fromma) radikalt vår förenings villkor och försvarar vår redan svåra situation med vikande besöksiffror på grund av äldre människors tveksamhet att delta i kvällsarrangemang och minskade kommunikationer. Höjda medlemsavgifter och minskade aktiviteter väntar bakom kröken.

Per Clemensson

GöteborgsRegionens Släktforskare
Erik Dahlbergsgatan 36 B
411 26 GÖTEBORG E-post g.r.s@telia.com
För kännedom till:

Göteborgs-Posten, Göteborgs Stads Kultur nämnd, Kultursekretariatet Västra Götalands Region, Sveriges Släktforskarförbund, Idrottens Bingo, Idrotts- och Föreningsförvaltningen i Göteborg.

— Karl IX var en mycket sammansatt personlighet. Okuvlig energi och hänsynslöshet i förening med stark misstänksamhet och ohämmad aggressivitet är omisskännliga drag. På åtskilliga punkter är likheterna påtagliga med såväl fadern (Gustav Vasa) som halvbrodern Erik. I motsats till den senare visade han dock prov på stor konsekvens i avgörande moment och framtonar därför långt bättre

än denne som en machiavellisk mönsterfurste. Som demagog stod Karl IX knappast fadern efter, och i hans brev finns talrika prov på drastisk galghumor och kärva okvädinsord, som kan tyda på att han medvetet odlat genren. Samtidigt uppvisar han starka drag av lagisk stränghet i såväl religiösa som rättsliga frågor.

—
Nationalencyklopedin

Avtäckandet av Karl IX:s ryttarstaty vid 300-årsminnet av det första Göteborg En festdag i Göteborg för hundra år sedan av Joel Holger

Solen sken och unionsflaggorna vajade för vinden den 7 sept. 1904. Massor av göteborgare trängdes på Kungssportsplatsen, angränsande gator och torg för att få se kungen och statyn som skulle avtäckas. T.o.m. hustaken blev åskådarpplatser. En del afärer hade stängt. "Inget störde den vackra festen". (*Bild sid. 13*).

Kl. 12.00 kom kung Oscar II med svit i sina ekipage fram till den uppbyggda tribunen, där kommitterade och stadens honoratiore väntade. En musikkår från kungen lustfartyg "Drott" spelade. Kungen var klädd i sin storamiralsuniform. Folket hurrade.

Efter landshövding Lagerbrings välkomnande höll kungen sitt tal med "väldig klangskön stämma" och bjöd så täckelset falla. Ryttarstatyn stod fram kopparglänsande i solskenet. Landshövdingen framförde stadens tack och hyllning till Majestetet, varpå följde fanfarer, kungssång och hurrarop. En sångkör sjöng "Vårt land", Lindblads "Stridsbön" och "Hör oss, Svea" under tiden som kungen tog statyn i närmare betraktande. När kungen med svit återvände till "Drott" längs Östra och Norra Hamngatorna "rullade jublet över gator och torg".

Skulptören prof. Börjesson, kommitterade samt bidragsgivare samlades därefter för en subskriberad "frukost" med vackra tal och skålar på Grand Hotell.

Flera 10.000-tal göteborgare rörde sig runt den stora statyn under dagen. Den nyelektrifierade spårvagnen, som gick i gatans mitt på den igenfyllda Östra Hamnkanalens plats, klarade sig förbi statyn, vilken stod mitt i gatan. Göteborgarna kallade statyn för "Kopparmärra", inte undra på det.

Statyn kom emellertid att stå ivägen för den ökande trafiken och 1935 flyttades "Kopparmärra" till sin nuvarande plats längre österut och vändes samtidigt helt om, så att den mest uttrycksfulla högra sidan tyvärr kom åt norr, skuggsidan.

Källor: Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning den 7 sept. 1904.

Göteborgs Historiska Museum. Årstryck 1963 (Artikel av Maja Kjellin)

*För precis ett hundra år sedan utgavs följande festskrift,
vilken finns i G R S bibliotek. Författaren nämnes ej.*

MINNESBLAD

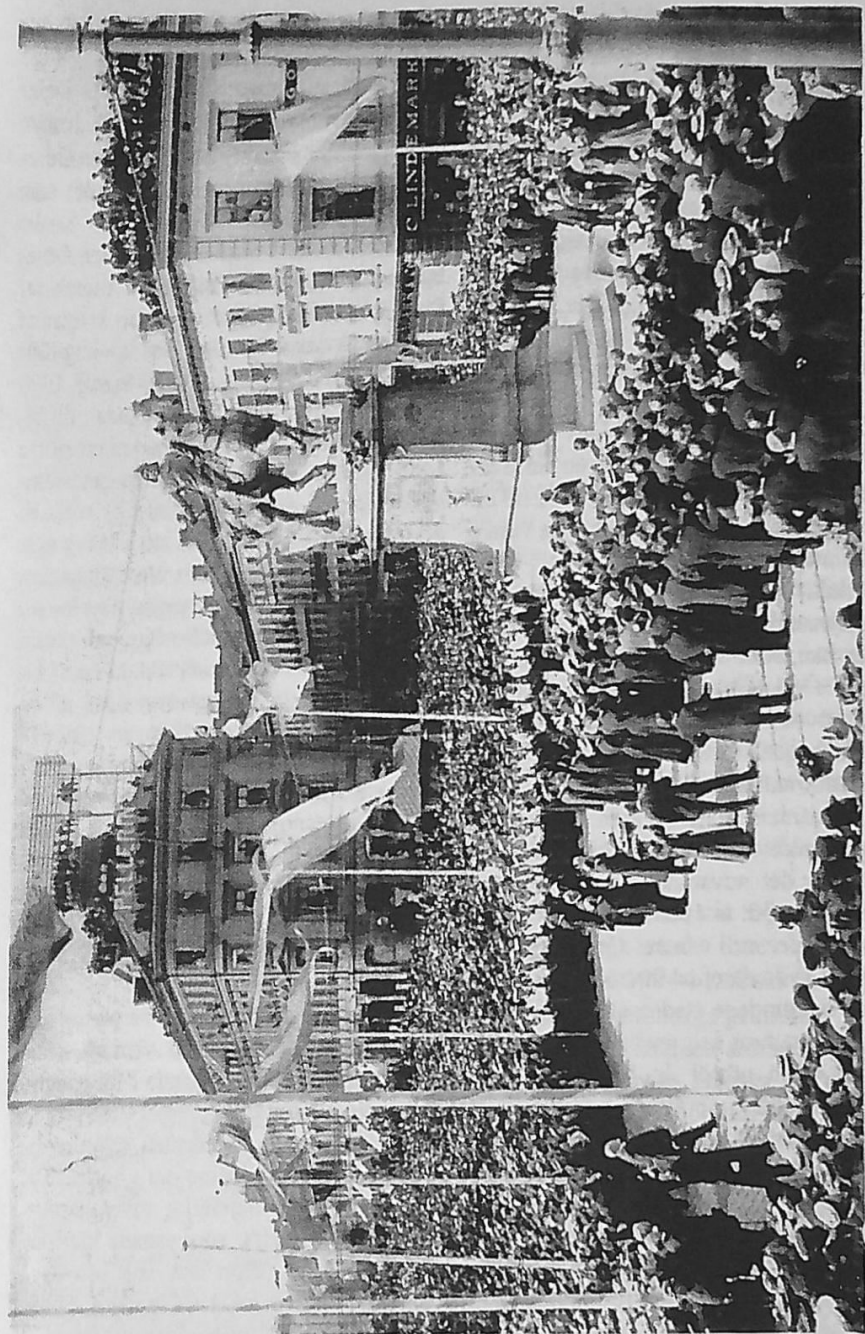
vid Karl IX:s statyns aftäckande i Göteborg
den 7 september 1904

Konung Karl IX, hvars bildstod i dag aftäckes i denna stad i närvaro af Sveriges nuvarande konung, HANS MAJESTÄT KONUNG OSCAR II, och ett större antal till högtidligheten särskildt inbjudne, föddes år 1550 såsom yngste son till konung Gustaf I och hans drottning Margareta Lejonhufvud. Genom sin faders testamente af år 1560 utnämnd till hertig öfver Södermanland, Nerike och Värmland, spelade han under de följande konungarna, hans bröder Erik XIV och Johan III samt brorsonen Sigismund, en i betydelse och inflytande ständigt växande roll i samtidens historia, till dess att han efter den sistnämndes fördrifvande år 1600 själf besteg den svenska tronen. Han antog konungatiteln år 1604, kröntes år 1607 och afled år 1611.

Karl IX är otvivelaktigt en af vår historias märkligaste konungagestalter. Hans lifsgärning har i viss mån skymts undan af faderns, Gustaf Vasas, och sonens, Gustaf II Adolfs, storartade och för den folkliga uppfattningen mera lättförståeliga bedrifter. Med hans namn förbinda sig därjämte minnen af våldsamma inre strider och en hänsynslös kraft, som gick fram mot sitt mål under blodbad och revolutioner. Men historien lär, att dessa dystra minnen betyda försvaret af det svenska folkets protestantiska tro gent emot katolska reaktionsplaner och häfdandet af den nya monarkiska statsordningen gent emot medeltida samhälls-

upplösning. Det var hertig Karls järnhårda kraft, som under de våldsamma inre strider, som fylla vårt folks historia under de senaste årtiondena af det sextonde seklet, lyckades bevara det verkliga resultatet af århundradets väldiga reformarbete på statslivets och det religiösa lifvets områden och därmed förutsättningarna för Sveriges följande stats- och kulturutveckling.

Men Karl IX har icke blott häfdat föregående generationers verk. När väl krisen, som hotade Gustaf Vasas lifsverk med undergång, var öfvervunnen och han själf stod såsom obestridd segrare öfver alla sina inre motståndare, visade han sig äfven vara en af de yppersta nydanande statsmän, som burit den svenska konungakronan. Karl IX var en politisk tänkare och reformator af rang, som med kraftigt personligt initiativ på alla områden utstakade nya banor för det svenska statslivet och lade nya grundvalar för förvaltning och rättsskipning, för andlig och ekonomisk odling. Han inledde själf i flera fall de stora inre reformer, som under Gustaf Adolfs och Axel Oxenstjernas tidevarf kommo till utförande. Hans vida statsmannablick varsnade redan den stora europeiska kamp, som under hans son och efterträdare skulle afgöra den tyska protestantismens öde och föra det lilla Sverige till höjdpunkten af makt och ära, och han gjorde själf begynnelsen till den djärfva och universellt anlagda diplomati, som möjlig-

Avtäckningen av Karl IX:s staty den 7/9 1904.
Kungatribunen är till höger utanför bilden. Foto: Aron Jonason. Göteborgs Stadsmuseum.

gjorde denna vårt folks världshistoriska insats.

I Sveriges historia är således Karl IX den nödvändiga mellanlänken mellan Gustaf Vasa och Gustaf Adolf, och utan honom vore kanske den förres verk icke bestående och den senares aldrig utfördt. Han ställer sig fullt värdig vid deras sida såsom en af vårt folks mest betydande statsmän och dess ledare under en af de svåraste kriser, som det någonsin genomkämpat. Därföre äger också allt Sveriges folk anledning att hugfästa minnet af den gamla stränga Vasafursten, som framför andra af våra konungar ter sig såsom en stridens man, ehuru han innerst endast syftade till att i frid trygga Sveriges rike och bygga vidare på dess inre ordning.

Särskildt Göteborgs stad har orsak att med tacksamhet bevara Karl IX:s minne. Det var han, som först fattade och utförde planen att vid Göta älfs utlopp grunda en stapelstad såsom centralort för Sveriges handel och sjöfart vesterut. År 1603 synes detta beslut hafva kommit till mognad, och under de närmast följande åren byggdes på Hisingen midt emot fästningen Elfsborg, ungefär där det nuvarande Färjenäs ligger, en liten stad, som år 1607 erhöi sina första stadsprivilegier och namnet Göteborg. Redan några få år därefter förstördes visserligen den nygrundade staden af fienden under det våldsamma krig mellan Sverige och Danmark, som utbröt år 1611. Men när freden återstälts, upprättades staden ånyo år 1619 af Karl IX:s son på dess nuvarande plats. Stadens namn förblef detsamma, dess privilegier förblefvo desamma, endast öfversedda och förbättrade, och - framför allt - tanken var densamma. Göteborgs tillkomsthistoria är oskiljaktigt förbunden med Karl IX:s skapelse. Näst Gustaf II Adolf,

som det nuvarande Göteborg kallar sin grundläggare och hvars staty redan länge prydt stadens förnämsta torg, finnes ingen politisk personlighet, vare sig på tronen eller nedanför densamma, till hvilken Göteborg står i så stor tacksamhetsskuld, som till konung Karl IX.

Det var också närmast till staden Göteborgs invånare, som maningen utgick att förverkliga den länge och i vida kretsar af vårt land hysta önskan att resa konung Karl IX:s bildstod i brons. Den 18 maj 1900 utfärdades i detta syfte en inbjudan till bidrags tecknande, undertecknad af ett större antal medlemmar af Göteborgs stadssamhälle. Denna inbjudan emottogs med en öfverraskande välvilja, och inom kort kunde planen att resa den gamla Vasakonungens ryttarstaty anses fullt betryggad. Det insamlade beloppet uppgick till några och sjuttio tusen kronor. Vid ett allmänt möte af bidragstecknare utsågs en kommitté af tio personer med landshöfdingen friherre Gustaf Lagerbring såsom ordförande, för att ombesörja stodens anskaffande och å bidragstecknarnes vägnar besluta i alla med statyfrågan sammanhängande ärenden. Sedan Göteborgs stadsfullmäktige på kommitterades hemställan beslutit att upplåta plats för den föreslagna statyn å den s.k. Kungsportsplatsen och därjämte anvisat en summa af högst 25.000 kronor till bestridande af kostnaderna för ett statyn värdigt postament och statyns uppresande å detsamma, afslöto kommitterade kontrakt med professorn vid Kungl. Akademien för de fria konsterna John Börjesson om utförandet af en ryttarstaty i ungefärlig öfverensstämmelse med en skiss, som samme konstnär någon tid förut utfört och låtit utställa å Konstföreningens lokal i Göteborg. Sedan äfven modellen till postament, utarbetad af

professorn vid Kungl. Tekniska Högskolan I. G. Clason, blifvit af stadsfullmäktige godkänd, blefvo under loppet af år 1903 och förra delen af år 1904 statyen och postamentet gjutna i brons hos konstgjuterifirman Otto Meyer i Stockholm. I Augusti månad sistnämnda år restes äntligen statyen å utsedd plats. Bland kommitténs medlemmar har särskildt öfversten Albert Jacobsson befrämjat företagens såväl igångsättande som utförande genom att oafbrutet egna detsamma ett intresserat och nitiskt arbete.

Den stod, som på detta sätt kommit till stånd, föreställer konung Karl IX, sittande till häst och iklädd full rustning med hjälm. Den torde vara den till sina dimensioner anseeligaste staty, som hittills rests i vårt land. Ryttaren med hästen utan postament mäter 5 meter 6 cm. i höjd och väger 3.259 kilogram. Postamentet, som likaledes är utfördt i brons - något hittills enastående i vårt land - är 4,25 meter högt och har en vikt af cirka 3.400 kilogram. Det är komponerat i tidig barockstil med rik ornamentering och hvilat på en 1,30 meter hög sockel af granit. Kostnaden för statyn med postament och sockel belöper sig till cirka 110.000 kr.

På postamentets ena långsida läses följande ord, hvilka Karl IX själf nedskrifvit i sin kalender för nedannämnda dag:

"Åhr 1607 then 21 Augusti under-skreff iagh Götteborgs preuilegier. Gudh alsmechtigh latte ware skett Gudh till äre och pris och thette land och konunge Rike till gagn och goda. Amen"

Dessa ord bevara minnet af den afgörande handling, som gaf upphofvet till Göteborgs stad, på samma gång som de inne-

bära en i enkel och högstämd form uttryckt välgångsönskan för stadens framtid, uttalad af dess första grundare.

På den andra långsidan finnes följande citat ur en minnesedel, som hertig Karl den 15 Maj 1595 själf dikterat för sin hofpredikant vid dennes beskickning till Uppsala Domkapitel:

"Ändock Gudh alsmechtig är allene then som sitt helge Evangelii Sanning, Szäsom och werldzligt Regemente skicker och widh macht holler, Szå hafwer dock, uthan Beröm tilseigende, Gudh så täckts och behagedt på någon tidh och här till att bruka min person till sitt redskap."

Citatet, något förkortadt och anfördt i första person, såsom hertig Karl själf tänkt detsamma, sammanfattar i klar och ädel form betydelsen af den store konungens lifsgärning, sådan han själf uppfattat densamma och eftervärlden med honom.

Postamentets främre kortsida visar konungens krönte namnchiffer med hans valspråk:

"Jehovah solatium meum". (Gud min tröst.)

På bakre kortsidan står följande inskrift:

"Göteborgs stads innevärdare reste denna stod år 1904 i tacksam hågkomst af det äldre Göteborgs grundare".

Mätte denna stod, ett storartadt minnesmärke af vår samtids svenska konst och en af vår stads främsta prydnader för framtiden, uppfylla det syfte, som gifvarne af densamma afsett, att hugfästa minnet af en af vårt folks största konungar och mana efterföljande släkten att vårda hans verk genom lika uppoffrande arbete i fosterlandets tjänst !

Proveniensprincipen och forskningen

av Per Clemensson

Proveniensprincipen eller ursprungsprincipen har sedan 1903 varit vägledande för svensk arkivverksamhet. Den har tagits till intäkt för de mest märkliga regler och beslut. Man har på så sätt kommit att tillämpa ett regelverk som delvis missgynnat forskarna och forskningen. Proveniensprincipen (på franska le respect des fonds) som i enkelhet betyder att olika arkivbildares eller verksamheters handlingar skall hållas isär och inte sammanblandas med varandra definieras enligt svensk standard 1994 som den princip enligt vilken ett arkiv sammanhålls som en enhet och ordnas i enlighet med arkivbildarens organisation och verksamhet.

Man har under större delen av 1900-talet tillämpat ursprungsprincipen för ordnande och förtecknande, för uppställning och förvaring, för gallring och rensning av arkiv samt för mikrofilmning, digitalisering och konservering-bokbinderibehandling av arkiv, i alla sammanhang har proveniensprincipen hävdats med rätt eller orätt. 1900-talets arkivman har i mångt och mycket präglats av principen.

Förr under 1700- och 1800-talen och under tidigt 1900-tal kunde man samla arkivmaterial från olika arkiv kring ett ämne. Så t ex i början av 1700-talet upplades i Riksarkivet en rad olika ämnesserier, som skedde genom omordning av handlingar under en rad ämnesrubriker som t ex Apor, Foglar och fogelburar utan hänsyn till arkivtillhörighet. Under 1800-talet ansågs ämnesordningen vara till fördel för forningen vid sökning i arkiv. Delar av detta

ämnesordnande finns kvar i Riksarkivet under namnet Strödda historiska handlingar; i övrigt har handlingarna återförts till sina ursprungliga platser. För ytterligare uppgifter om ämnesordningen i Riksarkivet hänvisar jag till Nils Nilsson: *Arkivkunskap* (Malmö 1973).

Ett sentida exempel på ämnesordning är vid landsarkivet i Göteborg den så kallade Läckösamlingen som uppstått genom att handlingar från olika arkiv t ex Skaraborgs länsstyrelses arkiv, Kinnefjärdings och Kållands häradsrätters arkiv, Otterstads kyrkoarkiv, de la Gardieska privatarkivet osv sammanförts till en samling (inte arkiv) "Läckösamlingen"; gemensamt för handlingarna är att de handlar om Läckö slott, dess förvaltning och personal.

Under min tjänstgöring vid Landsarkivet i Göteborg under senare delen av 1900-talet var det alltid med en känsla av obehag som man inordnade handlingar i ett arkiv under det allmänna arkivschemats huvudavdelning F, Ämnesordnade handlingar; man tyckte att man hade misslyckats med att ordna handlingarna efter arkivbildarens organisation, verksamhet och struktur och tvingats ordna handlingarna efter ämne och inte förmått ordna in dem efter protokoll, diaries, liggare, register och räkenskapsbokföring. Huvudavdelningen Ämnesordnade handlingar betraktades som en slags arkivets sump, dit man förde udda handlingar utan samband. Att ämnesordna var alltså i proveniensprincipens namn i stort sett förbjudet, handlingarna skulle helst pressas in i en formell serie som protokollsbilagor,

brevkoncept, inkomna brev osv. Ämnesordning av handlingar kunde ske om den var planerad vid själva arkivbildningen t ex i en dossiéplan.

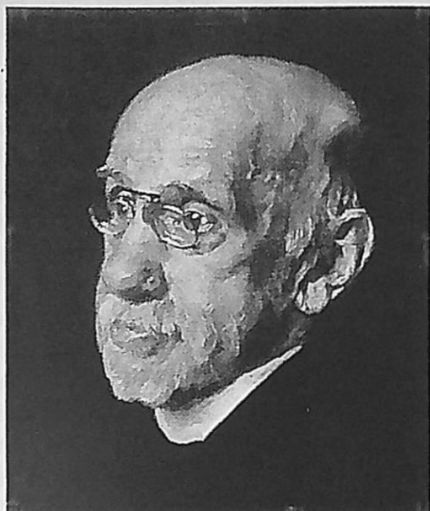
I dagens arkivteori har proveniensprincipen tonats ner och man talar mer om god

offentlighetsstruktur, allmän handling, sekretess, autenticitet, dokumentation, begriplighet, handlingsoffentlighet och tillgängliggörande. Men ännu 2002 i en av många arkivutredningar hävdas att proveniensprincipens tillämpning förutsätter att myndigheters arkiv hålls samman. Det kan knappast ha varit riksarkivarien Emil Hildebrands (proveniensprincipens tillskyndare) och efterföljande arkivteoretikers (t. ex.

landsarkivarien Sten Engström, arkivråden Robert Swedlund och Nils Nilsson) avsikt att principen skulle tagas till intäkt för att genomföra stora flyttningar av arkiv från en institution till en annan. Vid reglering av länsgränser har vissa myndigheter överförts från ett län till ett annat. Som en följd härav har t ex kyrkoarkiv, arkivväsandets skötebarn alltsedan 1900-talets början, flyttats från ett landsarkiv till ett annat. Detta innebär att en släktforskare eller hembygdsforskare som söker handlingar från en sådan reglerad församling tvingas vända sig till två landsarkiv för att komma åt det fullständiga arkivmaterialet rörande församlingen. I vår tid då kopiering och scanning – digitalise-

ring – mikrofilmning är dominerande inslag i arkivverksamheten har kanske denna forskarsituation förändrats i viss mån men i stort står frågetecknet för flyttandet av arkiv kvar.

I vår tid har stora flyttningar av arkiv

*Emil Hildebrand (1849 - 1919).
Riksarkivarie 1901 - 1916.
Oljemålning av Emerik Stenberg.*

genomförts utan hänsyn till proveniensens, det historiska sammanhanget och värden. Så t ex har samtliga fastighetsböcker och delvis de svårt skadade lagfarts- och inteckningsböckerna samlats till Landsarkivet i Härnösand från landets samtliga domstolar medan övriga med fastighetsböckerna sammanhörande handlingar (protokoll, inneliggande handlingar) finns kvar hos tingsrätterna spridda över landet. Visserligen har

detta skett i det goda syftet att fastighetsböckerna skall digitaliseras men det är tveksamt om de enligt planen någonsin återkommer till hemregionens landsarkiv (detta lär bli mycket kostsamt). Likaså har lantmäterikontorens kartskatt transporterats till en centralort för scanning; man kan fråga sig om inte denna transport kommer att skada de redan svårt skadade skifteskartorna. Även i detta fall skall originalkartorna enligt planeringen återgå till sina hemlandsarkiv, en mycket dyrbar procedur, som knappast är genomförbar. Vid dessa flyttningar av arkiv har inte Proveniensprincipens regler hävdats och tillämpats. Snarast har här arbetsmarknadspolitiska skäl

fått styra. Denna centralisering av arkivförvaringen av vissa handlingar, fastighetshandlingar och kartor, även om den endast säges gälla viss begränsad tid, sätter även bestämmelserna i Tryckfrihetsförordningens 2 KAP 14 § om efterforskande av forskarens identitet ur spel, eftersom man tvingas uppge sin identitet vid korrespondens med den förvarande myndigheten (alternativet är att företaga en lång och därmed dyrbar forskningsresa till Norrland).

Låt mig konkretisera forskarsituationen i samband med förflyttning av kyrkoarkiv vid reglering av länsgräns. Lindome församling mellan Mölndal och Kungsbacka i Fjärrhärad och Hallands län var till 1968 annexförsamling i Tölö, Lindome och Älvsjö församlingars pastorat i Göteborgs stift. 1968 1/1 utbröts Lindome till eget pastorat och 1971 överfördes Lindome församling och pastorat till Göteborgs och Bohus län, Askims härad och Göteborgs stift. I följe av proveniensprincipen (myndigheternas handlingar skall hållas samman) överlämnades Lindome kyrkoarkiv 1972 efter länsförändringen från Landsarkivet i Lund till Landsarkivet i Göteborg. De flyttade handlingarna omfattade tiden 1688-1895; handlingarna från tiden efter 1895 förvaras i pastorsämbetet i Lindome. Detta betyder alltså att kyrkoböcker 1688-1895, husförhörslängder 1762-1895, sockenstämmoprotokoll 1802-1862, kyrkoräkenskaper 1735-1884 mm förvaras i Göteborg medan övriga källor om Lindome

socken som ingår i andra arkiv som t ex mantalslängder och jordeböcker i Hallands länsstyrelsens arkiv samt domböcker och bouppteckningar i Fjärrhäradsrätts arkiv finns i landsarkivet i Lund. Först kyrkoböckerna från tiden efter 1972 kommer att förvaras på samma plats som bouppteckningarna mm dvs i Göteborg.

Man kan fråga sig om det inte hade varit mer forskarvänligt att låta kyrkoarkivet för Lindome vara kvar i Lund särskilt med tanke på den omorganisation av kyrkan som skett och som inneburit att kyrkbokföringen upphörde 1991 och lades över på skattekontoren. Det absurda i forskarsituationen är alltså att man kan hitta en släkting i Lindomes dödbok i landsarkivet i Göteborg men man måste resa till Landsarkivet i Lund för att titta på bouppteckningen eller tvärtom man hittar ett domboksmål i Lund men måste resa till Göteborg för att se på sockenstämmoprotokollet.

Vid varje länsreglering som omfattade hela församlingar har denna regel tillämpats att församlingen överförs från ett landsarkiv till ett annat. Så t ex för Landsarkivets i Göteborg del vid gränsen mellan Skaraborgs och Värmlands län, mellan Skaraborgs och Jönköpings län och mellan Hallands och Älvsborgs län samt mellan Hallands och Göteborgs och Bohus län. Det är tur för forskarna och arkiven att samtliga gamla län tillhörde ett och samma landsarkiv vid inrättandet av Västra Götalands län.

Domböcker från Orust och Tjörn på Internet

Orusts och Tjörns domböcker för åren 1662 - 67 gavs 1980 ut i tryck av den välkände forskaren Folke Almegius. Nu har föreningarna Tjörns Släktforskare och Orusts Släktforskare publicerat hela materialet på Internet.

Föreningarna håller också på att publicera ett komplett person- och ortregister till målen. Webb-adressen är: www.tjsf.org/16621667.asp

Ett läsesällskap i Skara

av Bengt O.T. Sjögren

I en tid av överväldigande utbud inom den kulturella sektorn har vi svårt att föreställa oss hur isolerad och provinsial tillvaron kunde te sig i en svensk småstad för tvåhundra år sedan med långsamt fungerande post och gästgivarskjutsar som enda kontakt med yttvärlden. För de människor som tidigare under sin utbildning eller tjänstgöring varit ute i världen, kunde stugan säkert kännas trång. För att råda bot på denna tristess på den svenska landsbygden bildade man i Skara omkring år 1806 både ett läsesällskap, ett teatersällskap och ett musiksällskap.

Bakom denna satsning stod bl.a. en man vid namn Johan Dassau. Han hade tidigare varit superkargör i Ostindiska kompaniet (*medföljde varje skepp och var ytterst ansvarig för lasten*). Slumpen har åt oss bevarat några av hans papper i Skara stadsarkiv (*serie ÖI:2*), ur vilka fakta kunnat hämtas från privata personers och förenings handlingar.

På rådman Anders Lauréns tomt vid Stora torget, där nu (år 1995) Skaraborgsbanken är belägen, byggde man omkring 1805 ett assembléhus, som skulle vara centrum för alla ovannämnda aktiviteter. Som förebild för sällskapet anskaffade man regler för Uppsala läsesällskap, tillkommet redan 1798. Avsikten var att genom prenumeration på ett antal tidningar och tidskrifter bereda medlemmarna tillfälle till läsning och nyhetsinformation. Följande tidningar fanns på sällskapets lista:

Post- och inrikes tidningar
Stockholms-Posten

Handelstidningen
Åbo tidningar
Linköpings tidningar
Göteborgs allehanda
Wästgötha tidning
Örebro tidning
Econ. Sällskapets handlingar
Calender och contoirsalmanack
Hamburger Correspondenten
Arckenholtz Minerva
Litteratur Zeitung
L 'Abeila du Nord
Thaers Hushålls journal

En kort blick på de tidningar och tidskrifter som tillhandahölls, visar att man verkligen fick nyheter i både smått och stort. Året 1807 var ödesdigert, då Napoleon-krigen rasade och engelsmännen bombarderade Köpenhamn, rapporter kommer från Svenska Pommern, från så avlägsna orter som Smyrna eller Lissabon. Hemma i Sverige härjades Uddevalla av brand och man företog en insamling till de drabbade. Ute vid bohuskusten gick sillen ännu till och välståndet varade ännu. På hemmaplan noteras utnämningar i den kyrkliga eller militära världen, priser och uppgifter om handeln finns att läsa i Handelstidningen.

Som ett exempel på den kulturella nivån i Skara kan man läsa de verser som skrivits till lektor J. Scarins begravning i Skara domkyrka på nyåret 1807 och som av ortens amatörer under ledning av director musices domkyrkoorganisten C. Kull framfördes till den musik som Joseph Martin Kraus femton år tidigare hade komponerat till Gustaf III:s begravning i Riddarholms-

lingstorp, greve Frölich på Munstorp i Skånings Åsaka, expeditionssekreterare Noring på Ranåker m.fl.

Vi får tänka oss att läsningen av de olika tidningarna gav många anledningar till samtal vid de assembléer som hölls i huset varje år medan smörgåsar av rågbröd med pålägg av kött eller tunga sköljdes ner med antingen en sup brännvin eller för damerna en kopp choklad, allt till vardera 2 skillingar per styck. Ville man spara, fanns ölost (*varm dryck av kokt mjölk samt dricka eller öl*) till halva kostnaden. Likörer av alla sorter fanns till gängse göteborgspriser för mäter samtida prislister. Ute i stallet stampade hästarna i 38 spiltor i avvaktan på hemfärd några mil utåt slätten. Ville man riktigt slå på stort, fanns även ostron, hummer och apelsiner, som "skola fås när de

finnas" som taxan försiktigt uttrycker det.

Ett bevarat brev till Johan Dassau från fru Gyllenhaal på Härlingstorp, född Hedvig Leuhusen, berättar, att lånade tidningar återgår, att nya önskas, men avhandlar samtidigt så olika saker som nya strängar till ett fortepiano och ett par flaskor rom "som jag menar togs dagen före balen af min måg".

Så vävs vardagslivet samman med de intellektuella intressena. Hur länge Skara läsesällskap verkligen existerade, går inte att bevisa eftersom dess engagerade stiftare Johan Dassau dog redan sommaren 1808 och all fortsatt dokumentation saknas. Men som ett kulturellt nedslag i en svensk småstad har hans insatser måhända ett förblivande värde.

(Publicerat som Dokumentet nr 3:1995, Landsarkivet i Göteborg)

Böcker
för
alla
åldrar
och in-
tressen !

1882 startade vi på Södra Hamngatan i Göteborg.

WETTERGRENS

BUTIKER Göteborg Avenyn 21, Västra Hamngatan 22, Nordstan, Frolunda Torg,
Backaplan, Tel. vaxel 031-706 25 00. Källered K-Center, Ekenleden 6, tel. 031-795 13 20.
Kungsbacka Kungsmassan tel. 0300-160 90. Borås Storknallen/Knalleland, tel. 033-13 18 90.

Internetbutik www.wettergrens.se

Biblioteket har under 2003 tillförts följande bokgåvor och nyförvärv

- Marstrand och Inlandet av Lennart Berggren. 1983.
Svensk rättshistoria av Göran Inger. Lund 1983.
Gräv där du bor, om Hisings Backa. Hisings Backa 1992.
Värmländska ättartal av C. V. Bromander. Kristinehamn 1915.
Svensk gravrättspraxis av Otto Croneborg. Sthlm 1945.
Läsning av gamla handstilar av Alf Åberg. Sthlm 1975.
Äldre Bohussläkter. Artiklar av John Anders Nordström. Tjörn 2002.
Ryfors Bruk av Robert Sager. Göteborg 1992.
Carlfors Bruk av Bengt Berglund. Göteborg 1991.
Kring Johan Björnsson Printz, del I och II av Folke Elfving. Mölndal 1988.
Vad kostade det? av Lars O. Lagerqvist / E. Nathorst-Böös. Borås 1999.
Ordna ditt släktarkiv av P.O. Bergman / I. Carlsson / B. Nilsson. Motala 1985.
Vikarvet, årsbok 1994-95. Bohuslänska Fornminnessällskapet. Lysekil 1995.
Mellan älv och fjord. Torsby, Harestads, Lycke hembygdsför. Göteborg 1978.
Den europeiska rättens historia 1 och 2 av Erik Anners. Lund 1990.
Liberalernas Jönköping av B. Berglund / J. Christensen / R. Thavenius. Gbg 1990.
De bortglömdas skuggor av Karin Edvall. Falun 2002.
Släkten Berggren från Krokstad, utredning av Martin Bratt. 1984.
Högsbokolonien i Våra Hjärtan av Stig Fredriksson. Vänersborg 1995.
Svansö säteri, ägarlängd 1384-1984. Släktvapen. 1984.
Svensk Rotarymatrikel 2002-2003.
Datalexikon Columna av Jerker Thorell. 1989.
Biografiskt album för Svenska Missionsförbundet. Falköping 1978.
Allmänna Vägen av Gamla Majpojkar. Göteborg 1997.
Släktforskning vidare av Per Clemensson / Kjell Andersson. Falköping 2003.
Lives and livelihoods in Little London av John R. Ashton. Gbg 2003.
Kyrka, helgon och vanliga dödliga. Riksarkivets årsbok. Uppsala 2003.
Släktforskarnas årsbok. Sveriges Släktforskarförbund. Västervik 2003.
Lantmäteriet 350 år. 1978.
Antavla Hans Norrman (1950-1981). Göteborg 1990.
L.O.Smith - blekingepojken som blev brännvinskung av B. Gabrielson. Krist. 2001
Arkiv i Halland, en vägledning av H. Kolsmyr / S-O Olsson. Halmstad 2003.
Atlas över rikets indelningar. SCB och Lantmäteriet. Danmark 1992.
Något om göteborgsarkiven av Gösta Lext. Göteborg 1966.
Svensk arbetarrörelse under hundra år. Sthlm 1938.
Hembygden, Dalsland, 1972,1978,1979. Dalslands Fornm. o. Hembygdsf. Åmål 72-79.
Läkarna i gamla Göteborg av Sören Skarback. Kungälv 1999.

Brott och straff i Göteborg av Sören Skarback. Kungälv 2000.
Lunds Stifts Matrikel 1893 av Bengt Jakobsson Bergqvist. Lund 1893.
Lejonet och Kronan. Stormaktstidens Göteborg. Göteborgs Museum. Gbg 1989.
Skatter och gamla uttryck A-Ö av Pär-Olov Odmer. Lerum 2002.
Över Öresund. En handledning för släktforskare. Landsarkivet i Lund. 1993.
Carl Skottsberg, resenär m.m. av Gunnar Weimarck. Göteborg 2003.

*Styrelsen tackar varmt alla
som genom sina gåvor berikat vårt bibliotek !*

Vad har G R S till försäljning ?

'*Släktforska vidare*' av Per Clemensson o. Kjell Andersson. Fortsättningsbok vid släktforskning. Lämplig även som uppslagsbok. 145 sid. Inbunden. 2003. Kr 280.-.
Endast efter beställning och avhämtning på Erik Dahlbergsgatan.

'*Släktforska steg för steg*' av Per Clemensson o. Kjell Andersson. Lärobok för självstudier och cirklar. 127 sid. Inbunden, 5.e upplagan, nytryck 1999. Kr 250.-
Endast efter beställning och avhämtning på Erik Dahlbergsgatan.

'*41 Handskrifter 1339-1926*' av Per Clemensson och Sven Ångermark.
CD-skiva Kr. 350.- kr.

'*Stårckska Släktboken, del I och II, en släkts öden under trenne sekler*'
av John Stårck. Uppsala 1962. Häftad. Kr 100.- för de två delarna.

'*Släkten Hammarstrand från Loftahammar*' av Einar Hammarstrand.
Uddevalle 1962. Häftad. Ej skuren. Kr 50.- .

'*Släkt och Hävd*' från åren 1950-95. Antikvariskt. Kr 10.- per häfte.
Porto tillkommer vid brevfrösendelser.

Utdrag ur Hagunda Komp.:s Orderjournal No 9, 3 mars 1880:

P.S. till Sergeant . . .

Då jag upprepade gånger sett Sergeanten i otid använda ordet "Högvälborne" vill jag uppmärksamma på, att detta ord enligt gammal god häfd användes på eller i bref till Grefvar, Friherrar samt Regementsofficerare af minst Corpschefs rang.

Till alla adelsmän och alla officerare, som ej äro berättigade till "Högvälborne" användes "Välborne". Till Underofficerare och rotehållare af herreklassen, hvilka ej äro berättigade till ofvan nämnda titlar, användes "Högädle". Till rotehållare af bondeklassen användes "Välaktade".

Som ovan . . .

(Klippt ur 'Runslingan')

LANDET RUNT ur olika medlemsblad

Joel Holger redogör här kortfattat för ett urval läsvärda artiklar i andra förenings medlemsblad. Vi byter med omkr. 70 st föreningar och deras tidningar finns tillgängliga i G R S bibliotek.

ANROPET. StorStockholms Gen. Förening
Nr 5/03. En artikel av Karin Uhrvik handlar om 'Barnhusbarn hos hantverkare i Stockholm'. Barnhusbarnen var efterfrågade som arbetskraft och kunde gå i lära hos en mästare.

AROSIANA. Västerås Släktforsarklubb.
Nr 1/04. Leif Svensson skriver om 'Kartor och lantmäteriet' och bakgrunden till de Häradsekonomiska kartor, som utkom 1859-1934. - LarsOwe Roman om 'Lantmäteriverket i Gävle' och äldre geometriska jordeböcker, dvs. kartor framställda 1633-1655. - Ulla Sköld berättar om 'Worcester (Massachusetts) den mest svenska staden efter Chicago' samt 'Workshop i Salt Lake City' (Utah). Hon uppskattade de fina möjligheterna man hade att forska i mormonernas Family History Library.

BRÄTTE BLADET. Vänersborgs Släktforsk.

Nr 11. Febr. 04. 'Vägens dokument' av Anna Brita Lövgren handlar om resepass, som var nödvändiga för resor inom landet mellan 1812 och 1860. Det var ett pappersark, utfärdat av städernas magistrat eller på landet av länsstyrelse eller i speciella fall kronofogde, länsman eller kyrkoherde. - I febr. 2004 firar föreningen sitt 20-årsjubileum!

DISKETTEN. DIS-VÄST

Nr 4/03. 'Båtvarv, slussar & historik' informerar om Varfshistoriska Föreningen i Göta älvdalen. En tid fanns 25 båtvarv längs Göta älv, varav många beskrivs i texten.
<http://come.to/varfshistoriska>
- Vanja Jarnald berättar om 'Knivmordet på Andreas Larsson' i Elfsred sn år 1906. I sin forskning har hon även följt upp den 23-årige

förövarens levnadsbakgrund. Han undgick straff då man förklarade honom sinnessjuk och levde ända till 1950.

DISKULOGEN. Föreningen DIS

Nr 63. Dec. 03. Meddelas att Post- och Telestyrelsen (PTS) har en ny webbplats med information om hur Internetanvändare kan öka sin säkerhet: www.prs.se/internetsakerhet

- 'Några råd till dig som ska köpa din första digitalkamera', 'Begrepp som du bör känna till innan du går till fotohandlaren', 'Vilken kamera skall jag välja?' Här lämnas många råd och synpunkter. - Olof Cronberg undrar 'Har Du hantverkare i din släkt?' och berättar om skräväsandet och rekommenderar att söka i skrähandlingar på SVAR: www.svar.ra.se
Välj 'SVAR-katalogen' - 'Arkiv' - 'Avancerad sökning' och ange som 'Referenskod':
SE/SVAR/Nm-*

GRÄNSPOSTEN. Gränsbygdens Släktf.

(Dalsland, Bohuslän, Östfold/Norge)

Nr 50. Dec. 03. 'Den gamle karolinen' är en lång berättelse av Allan Andersson. Thore Mattheson (1675-1770) var född i Norge, men uppvuxen på svenska sidan gränsen i Jakobsrud. Blev soldat nr 78 Nordström i Vedbo komp. Västgöta Dals Regemente. Han var med vid segern i Gadebusch, men tillfångatogs av danskarna vid kapitulationen i Tönningen. Återkom till Sverige efter 7 år, bildade familj som välbeställd bonde och fick 11 barn.

HUSFÖRHÖRSNYTT. Skaraborgs Släktforskarförbund

Nr 4/03. Numret har som tema: Hjo - Tibro och är det sista som ges ut av Skaraborgsförbundet, vars verksamhet avslutas under våren 2004.

JLS-NYTT. Jämtlands läns Släktforskare
Nr 1/04. Numret innehåller ett fullständigt program för Släktforskardagarna i Östersund den 13-14-15 aug. 2004. - 'Flickan från Offerdal som blev tidningsägare i Minesota, USA' av Arne Ahlström. Kerstin/Christina Gabrielsdotter, 15 år, emigrerade med sina föräldrar 1877 till USA, där hon sedermera gifte sig med svenskättlingen Swan J. Turnblad. Som tidningsman grundade han 'Svenska Amerikanska Posten', vilket för makarna lade grunden till en ansenlig förmögenhet. De lät uppföra ett slottsliknande hus i Minneapolis, som idag är samlingsplatsen för svensk kultur med namnet 'American Swedish Institut.

MARK-RÖTTER. Marks Härads Släktforskarförening (Västergötland)

Nr 1/04. Gunnar Ahlberger skriver om väckelserörelsen på 1840-talet i Berghem i Marks hd. Babtisterna mötte starkt motstånd från prästerskapet och eftersom Konventikelplakatet 1726 förbjöd religiösa möten utan närvaro av sockenprästen. Babtisternas barn tvångsdöptes i kyrkan och 1853 emigrerade 23 pers. till USA. Gunnar Ahlberger efterlyser uppgifter om dessa emigranternas vidare öden.

PLF-NYTT. Person- och Lokalhistoriskt Forskarcentrum Oskarshamn

Nr 68. Jan. 04. Maj och Curt Holm berättar om 'Gustav I:s flotta'. Han satsade på fasta försvarsanläggningar i land i kombination med ga-

lärer, dvs. roddfartyg med hjälpsegel, som kunde manövrera i trånga och grunda farleder. De tjänade även som trupptransportfartyg och hade en kraftig kanon eller flera med mindre kaliber. Totalt byggdes 32 galärer under Gustav I:s regeringstid.

SLÄKT OCH HÄVD. Gen. Föreningen

Nr 1/03. Kaj Janzon: 'En sparre med något krams där under.' Några uppgifter om det medeltida frälset i västra Småland. - Stig Östenson: 'Vem var hustru Ingeborg i Kallset?' Kommenterar till Kaj Janzons artikel. - Björn Bergman: 'Den Tungelska ringen.' En vapenring berättar släkthistoria. - Karl Göran Eriksson: 'Ätten Pilefelts (Pilfelts) Jämtlandsgren.' Några kompletterande anteckningar. - Bokrecensioner.

Nr 2/03. Åke Adolfsson 'Skånska utvandrare till Nya Zeeland 1870-1876.' - Bokrecensioner.

SLÄKTBITEN. Forskarför. Släkt & Bygd (Hälsingland)

Nr 4/03. Vad är en sockenlapp? Svaret ger Vanja Torkelsson i artikeln 'Finn-Lapp-Same, olika namn på en same'. - Iris Nilsson förklarar vad som avses med 'Utanvidsgårdar i Hälsingland'. I södra Sverige används benämningen Backstugor eller Torp. Utanvidsbebyggelsen är unik för Hälsingland och södra Norrland. Utanvidsgårdar anlades på ofri grund, utanför byn och på mager mark, men blev ibland mycket välskötta. Till utanvidsfolket hörde ofta sockenhantverkare av olika slag.

Valloner på Internet

Tore Hållanders doktorsavhandling i kyrkohistoria: "De uppländska vallonernas religiösa assimilation 1636-1693", utkom 1999. Avhandlingen finns nu på Internet med bl.a. olika sökbara register. Vallonfamiljerna i Dannemora bergslag och Valloner nämnda i Kyrkoarkiven inom Dannemora bergslag 1636-1693. Till denna bergslag hör, förutom de välkända socknarna Österlövsta och Forsmark bl.a. även Lena, Skäfthammar och Film. För alla socknarna, 28 st, har redovisats namnuppgifter ur vigsel-, dop- och begravningsböcker för den undersökta perioden.

Webb-adress www.uu.se

Välj: 'Avhandlingar', Författare: 'Hållander' - Välj: 'Fulltext'

SLÄKTDATA. Föreningen SLÄKTDATA
Nr 1/04. Christer Engstrand skriver tankvärt om CD-skivors begränsade beständighet och varför man alltid skall arkivera sina dokument på papper. - 'Projektet Över Östersjön' presenteras. Det är G-gruppen, Stadsark. i Ystad och Landsark. i Lund som skall utreda och registrera postjaktrafikerna Ystad-Stralsund 1683-1861, en viktig trafikled mellan Sverige och Pommern. - Charlotte Börjesson berättar om 'Nordiska museets arkiv', som har unika samlingar av uppteckningar, arbetarminnen, dagböcker, självbiografier, brev m.m. samt kulturhistoriskt fotoarkiv.

SLÄKTEN. Södra Västerbottens Släktför.
Nr 1/04. Eva Dahlberg frågar 'Vem kan man lita på?' och diskuterar omkring vederhäftigheten i alla de databaser som nu står till förfogande. Hon poängter att alla uppgifter måste verifieras av forskaren själv. Följ alltid en person hela vägen, från vaggan till graven. Likaså är det viktigt att anteckna källan (för att hitta den igen för kontroll e.d.).

SLÄKTHISTORISKT FORUM. Sveriges Släktforskarförbund
Nr 5/03. 'Almanackan berättar' av Gunnar Ståhl, som läst en almanacka från 1603 och gör jämförelser med nutidens. Mycket är sig likt, men planeten (!) solen svävade fortfarande kring jorden, som var världsalltets centrum i denna almanacka från Norden. (Kopernikus slutsatser om solens centrala läge trycktes 1542). - Hans Egeskog gör ett reportage från 'Tingshuset som rymmer Dalslands historia', d.v.s. Melleruds museum. - Daniel Lundqvist funderar kring 'Släkten bortom släktforskningen'. Sedan Homo sapiens inträde i historien för 150-190 tusen år sedan beräknar han att mellan 6.000 och 10.000 generationer levt på jorden. Med liknande beräkningsmetod har mellan 520-780 generationer bott i Sverige efter inlandsisen. - Kajsa Nilsson skriver 'Om sex konserverade prästdöttrar'.
Nr 1/04. Emigrantforskning del 6 av Ted Rosvall: 'Amerikansk folkräkning-Census 1870'

på Internet: www.ancestry.com Inte mindre än 102.500 'svenskar' finns i registret för detta år, med för- och efternamn, kön, ålder, yrke och födelseort (!) i Sverige samt bostad i USA, de flesta i Illinois och Minnesota. Siten är kommersiell. Hur man söker har tidigare berättats i Släkthistoriskt Forum nr 1 / 03. - 'Biskopen i Göteborgs stift Carl Axel Aurelius' är åttonde generationen i raden av präster med detta släktnamn skriver Carl-Johan Ivarsson. - Anders Ryberg har forskat i 'Drottningssläkten' på Tjörn och har en diger litteraturlista. Han har funnit att äldre utredningar är myter och ej sanna.

SÖDERTÄLJE-PROBANDEN. Södertälje Släkttförening

Nr 150. Febr. 04. Anna-Stina Strandin Freij berättar om 'Ytterjärna kyrka' från 1200-talet, söder om Södertälje. En vacker altartavla, föreställande Maria Magdalena (med dekolletage), distraherade de manliga kyrkobesökarna så att tavlan 1897 flyttades till undanskymd plats. Men idag hänger tavlan ånyo i koret, dock på en sidovägg!

TJÖRNS SLÄKTFORSKARE.

Nr 2/03. Till detta nummer bifogas ett särtryck med små berättelser från Tjörn, bl.a. 'Beskrivning av Sundsby säteri' från Götheborgska Nyheter 1768 och 'Kort beskrivning av Tjörn' från 1757.

TROLLHÄTTEBYGDENS SLÄKTFORSK.

Nr 1/04. Ewert Arvidsson har forskat om Sveriges äldsta egnahemsområde: Strömlund i Trollhättan. Det var ing. Eduard Leopold Albert (1846-1924), som på 1880-talet tomtindelade och planlade området med sikte på att arbetarfamiljer skulle få sunda bostäder till överkomlig kostnad. Anmärkningsvärt är att Albert även tänkte på att stadsdelen med sina ca 2.000 pers. också behövde sociala komplement, såsom affärer, skolor, kyrkor, samlings-salar och polisvakt (!). I gemenskap utarbetades stadgar för husägareföreningen, t.o.m. med regler för moral, ordning och hygien.

UDDEVALLA-BLADET. Uddevalla Släktf.

Nr 3/03. Föreningen firar sitt 20-årsjubileum - Bo Olsson skriver om 'Anders Larsson - fogde och borgmästare'. Denne var född i Gränna 1623 och kom i Per Brahes tjänst som (impopulär) fogde på Orust och Tjörn. I domboken kan man följa fogdens framfart. Han blev senare borgmästare i Uddevalla, en syssla som han emellertid drev med framgång.

Nr 4/03. Sista avsnittet av Oscar Malmrots serie om Trollhättan 1913 och dess utvecklingshistoria, samfärdsel och befolkningsförhållanden. Kraftstationen startades 1910. - Ewert Arwidsson redogör för familjen Alexander (1856-1941) och Selma Augusta Olsson, f. Arvidsson (1868-1955), bosatta i Trollhättan, samt deras alla ättlingar.

VÄRMLANDS ANOR. Värmlands Släktforskarförening

Nr 4/03. 'Ätten Stöلتenhielm, en adlig ätt i

Värmland och Västergötland under stormaktstiden' av Sven Wiman o. Ingallil Ander. Peder Larsson adlades 1649 av drottning Christina. Eftersom han blivit av med sitt vänstra ben i kriget och gick med 'stylda' fick han heta Stöلتenhielm. Vapenskölden visar ett svart träben. Ätten är utdöd sedan länge. - Föreningen är 20 år och har givit ut en jubileumsbok: 'Anor och anekdoter'. Boken presenteras i detta nr. Priset är 200.- kr. - Anette Carlsson har studerat innebörden av de för oss numera så höggravande titlarna Högvälborne, Högvällärde, Ärevördige, Vålförståndige m.fl. och vad de står för.

ÅSBO SLÄKTBLAD. Åsbo Släkt o. Folklivsforskare (Skåne)

Nr 2. Dec. 03. Lena Ringbrandt Ekelund berättar om 'Elsa Andersson - Sveriges första aviatris', d.v.s. vår första kvinnan med flygcertifikat 1920.

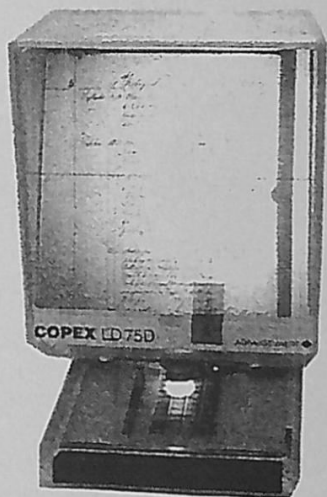
Släktforskare !

3.000:-

... i rabatt får Du, vid köp av
Copex LD 75.

Du betalar endast **5.600:- inkl. moms**
(ord. pris 8.600:-)

- * läsaren har specialanpassad fichehållare för SVAR-fiche
- * 1 st objektiv med 42 x förstoringsgrad
- * stor bildskärm 29 x 28 cm
- * frakt tillkommer
- * 7 dagars returrätt
- * www.msab.org

MSAB
MICROSYSTEM AB

Schélegatan 3
416 60 Göteborg
031 - 19 06 09

Liljebacken
524 95 Ljung
0513 - 500 20

Upprop !

Släktforskar dagar

Göteborg 26-27-28 aug. 2005

Visserligen kan tiden verka lång fram till aug. 2005, då Släktforskar dagarna skall äga rum i Göteborg, men redan nu bör vi höra efter hur många bland G R S medlemmar, som vill medverka.

Det är en mängd uppgifter, fördelade mellan DIS-VÄST, Släktdata och G R S, som skall genomföras:

Det behövs **medarbetare** till planering och genomförande av:

mediakontakter, utförande av utställningar, banderoller och hänvisningsskyltar, katalog med annonser, tryckning och försäljning, lotteri, personal till trivselbefrämjande insatser, kansli, vakter, guider m.m.

Kanske någon är /har varit/ verksam med någon liknande specialitet.

Det behövs **sponsorer**, stora som små, som stödjer ekonomiskt eller med andra gåvor (t.ex. lotterivinster eller rabatter). Kan G R S medlemmar tipsa om sådana firmor och bolag samt lämpliga kontaktpersoner till dessa? - Om så önskas, erbjuder vi annons i katalogen eller namn på sponsortavlan i utställningen.

Chansen till framgång är naturligtvis störst om chef e.d. är intresserad av släktforskning och personhistoria.

Skriv eller e-posta till G R S adresser nedan eller tala med

Per Clemensson, 031-206563

Rolf Ekelund, 031-931515

GöteborgsRegionens Släktforskare

Bibliotek och Expedition

Erik Dahlbergsgatan 36 B, 411 26 Göteborg,
har öppet under våren t.o.m. den 13 maj 2004.

tisdagar kl 10.00 - 14.00

torsdagar kl 10.00 - 14.00 (då torsdagsgruppen har sin verksamhet)
samt **1 timma före varje föreningsmöte** på Erik Dahlbergsgatan.

Verksamheten startar efter sommaruppehållet torsdagen den 16 sept.

Tel. 031-13 12 26

E-post: g.r.s@telia.com

Postgiro 24 23 85 -3

Hemsida:

www.genealogi.se/forbund/grs.htm